

เผยแพร่พระราชดำริในรัชกาลที่ 4 และการโต้ตอบ “หม่อมแอนนา” เรื่อง “ทาส-เสรีภาพ”

(ซ้าย) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 (ขวา) แอนนา เลียวโนเวนส์

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงมีจดหมายส่วนตัวไปถึง หม่อมแอนนา เลียวโนเวนส์ ซึ่งพูดคุยในเรื่องส่วนตัว และบ้างเป็นฐานะในการติดต่อกับที่ปรึกษาชาวต่างประเทศ เช่น เซอร์จอห์น เบาริง รวมถึงพูดคุยเรื่อง “ทาส” และ “เสรีภาพ”

ในบรรดาจดหมายเหล่านี้ มีฉบับหนึ่งลงวันที่ 12 พฤษภาคม ค.ศ. 1864 พูดถึงเรื่องของทาสหญิงสองคน ที่นางแอนนาได้เคยทูลขอให้ปล่อยเป็นอิสระไป คำตอบและคำอธิบายของรัชกาลที่ 4 ต่อปัญหาดังกล่าวน่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะทำให้เห็นถึงทรรศนะของชนชั้นนำสยามสมัยนั้น ว่ามีความคิดอย่างไรต่อระบบทาสและปัญหาทาสในประเทศต่างๆ

ที่สำคัญอะไรคือแนวคิดและอุปสรรคในการเลิกทาสหรือไม่เลิกทาสในสยามด้วย

ต่อปัญหาการเป็นทาสในสยามนั้น รัชกาลที่ 4 ทรงกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า เป็นเรื่องที่เหนืออำนาจและสิทธิขาดของกษัตริย์ ในการไปยกเลิกหรือปล่อยทาสไปเองตามพระราชประสงค์ เพราะทาสเป็นเรื่องของกฎหมายและขนบธรรมเนียมแต่ดั้งเดิมของสยาม ที่คนทั้งพระราชอาณาจักร ไม่ว่าเจ้านาย ขุนนาง ผู้มีทรัพย์และราษฎรทั่วไป ต่างต้องการและใช้สอยประโยชน์จากมันต่างๆ กัน

การใช้พระราชอำนาจของกษัตริย์ในการยกเลิกทาส จะ “เป็นการละเมิดกฎหมายและ
ขนบธรรมเนียมประเพณีของสยามอย่างรุนแรง” แม้การใช้สิทธิในการช่วยเหลือทำให้ทาสเป็น
อิสระจากนาย โดยไม่ได้รับคำยินยอมจากนาย ก็ “เป็นการละเมิดอย่างสูงสุดเช่นกัน”

รัชกาลที่ 4 ทรงได้รับความเห็นและอาจเป็นคำวิพากษ์วิจารณ์จากนางแอนนาในเรื่องทาสมาไม่
มากนักน้อย ดังที่พระองค์กล่าวว่า ทรงจำได้ว่า หม่อมแอนนา เคยพูดว่า “ทาสจะเป็นมลทินที่
ยิ่งใหญ่ของชาติสยาม” (“that slavery shall be a great blot on the Siamese nation”) ซึ่ง
รัชกาลที่ 4 ทรงปฏิเสธไปในตอนแรก

การที่รัชกาลที่ 4 ไม่คิดว่าทาสในสยามเป็นสิ่งอัปลักษณ์ใหญ่โตนัก เพราะทรงมองว่าทาสในสยาม
นั้น มีหลายประเภท ทรงถามหม่อมแอนนาว่ามีแบบไหนที่พอจัดว่ามีมนุษยธรรมได้บ้าง

ประเภทแรกคือทาสเชลย ประเภทสองคือทาสทาสกบฏ คือพวกคนที่คิดคดและไม่จงรักภักดีต่อ
กษัตริย์ ประเภทที่สาม ทาสในเรือนเบี้ย และประเภทที่สี่ ทาสสินไถ่

บรรดาทาสในสยามดังกล่าวนี้ ไม่เหมือนบรรดาทาสในประเทศระบบอุตสาหกรรมทั้งหลาย ซึ่งต้อง
ทำงานในเหมือง ในโรงงาน ต้องใช้ชีวิตแออัดยัดเยียดในห้องพักเล็กๆ ภายในเมืองอุตสาหกรรม
เช่นลอนดอน แมนเชสเตอร์ กลาสโกว เป็นต้น พวกทาสกรรมกรเหล่านั้นต่างหากที่ยากจนและ
แสนเข็ญ ในขณะที่ทาสสยามนั้นมีเจ้านายคอยดูแลความเป็นอยู่ ให้ที่พัก อาหาร ผ้านุ่ง กระทั่งให้
ไปเรียนหนังสือในโรงเรียนและวัดก็ได้ หน้าเทศกาลและงานพวกทาสก็ไปเล่นในงานตามประเพณี
เหมือนอย่างราษฎรทั่วไปเขาทำกัน

จากข้อมูลและสภาพการณ์ของทาสในสองระบบสองประเทศดังกล่าวนี้ พระองค์ทรงถามนาง
แอนนาว่าระบบไหนจะเหมาะสมหรือดีกว่ากัน

น่าจะคิดว่า ทรงมองว่าการให้ราษฎรเป็น คนเสรี (free people) เท่ากับเป็นการแยกพวกเขาออก
จากหมู่ราษฎรทั่วไป และถูกนำเข้าไปอยู่ภายใต้อำนาจของเจ้าอุตสาหกรรมและโรงงาน ดังนั้น
ปัจจัยที่ทำให้ราษฎรสยามมีเสรี ที่สำคัญไม่ใช่ปัจจัยการผลิต หรืออุดมการณ์อะไร หากแต่เป็นวิถี
ชีวิตที่อยู่ร่วมกับคนทั่วไปได้ต่างหาก ชีวิตที่เป็นธรรมดาของสยามจึงได้แก่สภาพการณ์ที่คนเป็น
ทาสก็เหมือนกับราษฎรทั่วไป มีการทำงานและเล่นเหมือนคนทั่วไปได้

ที่น่าตื่นเต้นคือรัชกาลที่ 4 ได้ทรงวิพากษ์วิจารณ์การมีทาสของประเทศที่เจริญแล้วในยุโรปเช่น อังกฤษอย่างไม่ไว้หน้าเลย (แม้จะเป็นในจดหมายส่วนตัวก็ตาม)

พระองค์ทรงเปรียบเทียบบทบาทของศาสนากับระบบทาส โดยชี้ให้เห็นว่า “คำสอนในพระธรรมของเรา อันถือเป็นคัมภีร์ไบเบิลของพุทธศาสนานั้น ไม่ยอมให้มีการใช้ทาส เหมือนอย่างที่ได้อนุญาตให้ปฏิบัติกันในพระคัมภีร์เก่าของพวกยิว แม้คำสอนของพุทธศาสนามีอายุเก่ากว่าสมัยคริสตกาล เธอคงจำได้ว่า ศาสนาคริสเตียนนั้นไม่ได้ช่วยขจัดทำลายทาสลงไปเลย ชาตคริสเตียนทั้งหลายได้กำโรมหาศาลจากการค้า และแม้กระทั่งอังกฤษก็มีทาสและมีการค้าทาสทางทะเลจนเกือบเต็มยวนี้ เช่น สงครามในสหรัฐเป็นตัวอย่าง”

คำวิจารณ์นี้ถูกต้องเป็นอย่างยิ่ง และกระทั่งในปัจจุบันนักวิชาการเรื่องระบบทาสตะวันตก ก็ยังถกเถียงกันอยู่ไม่ตกปาก ว่าจริงๆ แล้วศาสนาคริสเตียน (ทั้งคาทอลิกและโปรเตสแตนต์) นั้น ช่วยค้าจุนหรือเป็นปฏิปักษ์กับระบบทาสผิวดำกันแน่ ปรากฎการณ์และหลักฐานมีให้ได้ทั้งสองฝ่าย ดังนั้นเมื่อพูดให้ถึงที่สุดปัญหาเรื่องศาสนาคริสเตียนกับระบบทาสสมัยใหม่จึงเป็นปัญหาจุดยืนทางการเมืองมากกว่าปัญหาทางวิชาการหรือทางศาสนาล้วนๆ

ประเด็นสุดท้ายในจดหมายฉบับดังกล่าวนี้ คืออะไรเป็นอุปสรรคในการจะเลิกทาสในสยาม นอกจากกฎหมายและธรรมเนียมแล้ว

คำตอบที่รัชกาลที่ 4 ทรงให้แก่ หม่อมแอนนา ก็คือ การที่ราษฎรทั่วไปไม่ค่อยนิยมในพระองค์และเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์เท่าใดนัก แต่คนเหล่านั้นกลับมีความพอใจในอีกครอบครัวหนึ่งที่ทำตัวเป็นมิตรกับพวกเขามากกว่า นี่เองที่พระองค์ทรงกล่าวในตอนจบของจดหมายว่า นางแอนนาคงจะเข้าใจได้ว่า ทำไมพระองค์ถึงต้องทำอะไรอย่างระมัดระวัง และไม่อาจทำอะไรแรงๆ ตามคำแนะนำอันดีเยี่ยมของนักมนุษยธรรม เช่น เรื่องการเลิกทาส เป็นต้น

รัชกาลที่ 4 ฉลองพระองค์อย่างเครื่องแบบนายทหารเรือสหรัฐอเมริกา ถ่ายเมื่อ พ.ศ. 2411

รัชกาลที่ 4 กับแนวความคิด เรื่องทาสกับเสรีภาพ

พระราชหัตถเลขาของรัชกาลที่ 4 ใช้คำภาษาอังกฤษว่า “liberty” และ “free” (ไม่มีคำว่า freedom) ในหลายที่ ในการเปลี่ยนนี้เลือกใช้ศัพท์ไทยว่า “เสรีภาพ” และ “เสรี” ไม่ใช่คำว่า “อิสระภาพ” ซึ่งเป็นคำเก่าแต่ดั้งเดิมมีอยู่ในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งคงเป็นคำที่คนไทยรู้จักและใช้กันอยู่สมัยนั้น โดยมีความหมายว่าผู้เป็นใหญ่ผู้มีอำนาจเหนือคนอื่นๆ เป็นต้น

ที่เลือกใช้คำแปลว่า “เสรีภาพ” นั้น ทั้งๆ ที่ศัพท์นี้ยังไม่ถูกใช้อย่างแพร่หลายในสมัยรัชกาลที่ ๔ แต่มีหลักฐานว่ารัชกาลที่ 4 ทรงใช้ศัพท์ว่า “เสรี” แล้วในการตั้งชื่อ กล่าวคือเมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ พระราชทานนามแก่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ในคาถาบาลีก็มีคำว่า “เสรี” ประกอบอยู่ด้วย ซึ่งหมายความว่า “ให้เป็นอิสระแก่ตน” หรือ “ให้พึ่งตนเองเป็นใหญ่” แสดงว่าทรงมีแนวคิดว่าด้วยความเป็นตัวของตัวเอง นับคือการมีอำนาจเหนือตนเอง ไม่ใช่มีอำนาจเหนือคนอื่น

ดังนั้นจึงไม่น่าแปลศัพท์ Liberty ว่า “อิสรภาพ” ทั้งนี้ทำให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างมโนทัศน์เสรีภาพแบบใหม่ที่มาจากตะวันตก กับมโนทัศน์อิสรภาพแบบเก่าของสยามเอง

กว่าสยามจะคิดหรือพบศัพท์ว่า “เสรีภาพ” ก็ตกมาถึงสมัยรัชกาลที่ 6 หรือปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ระบุได้ชัดเจนเพราะสมัยรัชกาลที่ 6 นั้น กล่าวกันว่ามีส่วนของเจ้านายที่แข่งขันกันในการแต่งแปล และคิดศัพท์ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะศัพท์กฎหมายมาเป็นภาษาไทยที่ถูกต้องและเหมาะสม รวมถึง 5 สำนัก

สำนักแปลภาษาตะวันตกดังกล่าวนี้ ประกอบไปด้วยสำนักที่นำโดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ สำนักของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส สำนักเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต สำนักกรมพระจันทบุรีนฤนาถ และสำนักกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ เป็นต้น เมื่อรัชกาลที่ 6 ทรงคิดคำว่า “เสรีภาพ” ขึ้นโดยแปลจากศัพท์ฝรั่งว่า freedom นั้น สำนักกรมพระจันทบุรีนฤนาถทรงขัดข้อง เพราะตามปทานุกรมบาลีคำว่า “เสรี” แปลว่า “อิสระ, ต้อตึง” หรือในภาษาอังกฤษว่า self-will, independence ในสันสกฤต “เสรี” แปลว่า “อิสระตามใจชอบ” และมักใช้ในทางไม่สู้ดี คล้ายๆ กับที่ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า license ซึ่งนัยก็คือหมายถึงคนเสเพล คนที่ทำตามอารมณ์ตนเองเป็นใหญ่

ตามมูลศัพท์ “เสรีภาพ” แปลว่า “ตนเองเป็นใหญ่ ให้พึ่งตนเองเป็นใหญ่” ใ่ว่าจะให้เป็นคนเสเพลประการใดก็หาไม่ สมเด็จพระมหาสมณเจ้าทรงสนับสนุนคำแปลไทยนี้ และเห็นว่า “เสรีภาพ” เป็นคำที่ใช้สำหรับ freedom ได้

ข้อนำคิดก็คือจากกรณีถกเถียงเรื่องคำแปลเสรีภาพนั้น ทำให้เราได้ทราบว่รัชกาลที่ 4 ทรงมีความคิดกระเดียดทางสมัยใหม่แล้วในเรื่องสิทธิเสรีภาพเชิงปัจเจกชน อย่างน้อยก็ในการใช้คำว่า “เสรี” ซึ่งทรงให้ความหมายว่า “เป็นอิสระแก่ตนเอง” หรือ “พึ่งตนเองเป็นใหญ่” ความคิดดังกล่าวนี้เป็นการหันเหออกไปจากแนว ความคิดเรื่องสิทธิที่มีมาแต่โบราณกาล ดังที่ได้กล่าวมาแล้วแต่ตอนต้นๆ ซึ่งสิทธิจะหมายถึงอภิสิทธิ์ของผู้เป็นใหญ่ หรือให้ (ผู้น้อย) พึ่งผู้ใหญ่เป็นสำคัญ การให้เอกชนคิดพึ่งตนเอง หรือให้ตนเองเป็นอิสระนั้น โดยนัยแล้วขัดแย้งกับโลกทรรศน์และระเบียบสังคมแบบไทยเดิมนิ่งนัก

แต่ความคิดแบบใหม่ดังกล่าวคงอยู่ในระดับนามธรรม เป็นเพียงความรู้สึกนึกคิดของปัจเจกชนที่อยู่ในฐานะจะรับรู้เข้าถึงความรู้และความคิดแบบใหม่ๆ ได้ โดยที่ความคิดใหม่นั้นยังไม่ได้ถูกทำให้เป็นความคิด “ทางสังคม” และเป็นวาทกรรมได้ ดังในกรณีข้างต้นความหมาย “ใหม่” ของคำว่า “เสรี” ก็ถูกนำมาใช้ในพระราชพิธีส่วนพระองค์ ยังเป็นการนำเข้าไปผูกติดกับธรรมเนียมและศาสนาความเชื่อดั้งเดิมอยู่ ยังไม่ได้มีบริบท “ใหม่” รองรับคำใหม่อย่างสมบูรณ์

แอนนา เลียวโนเวนส์ เมื่ออายุประมาณ 29 ปี

ระบบกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินส่วนตัว

อย่างไรก็ตาม จะกล่าวว่าแนวคิดเรื่องพึ่งตนเองและให้ตนเองเป็นอิสระของรัชกาลที่ 4 ไม่มีการปฏิบัติทางสังคมเลยก็ไม่ถูกเสียทั้งหมด ความจริงก็มีการปฏิบัติบ้างเหมือนกัน เพียงแต่ว่าถูกมองว่าเป็นเรื่องส่วนตัวไม่ใช่เรื่องสังคมเสีย เพราะยังไม่มีผลกระทบอย่างจริงจังในตอนนั้น

กล่าวคือ การเข้าถือสิทธิเหนือที่ดินในแบบสมัยใหม่คือมีกรรมสิทธิ์ส่วนตัวเหนือที่ดิน ซึ่งเป็นสิ่งใหม่ที่ไม่ได้อยู่ในจารีตความสัมพันธ์ระหว่างคนกับที่ดินในอาณาจักรไทยสยามและไท้ทั้งหลายในอุษาคเนย์ แต่รัชกาลที่ 4 ก็ทรงริเริ่มธรรมเนียมใหม่ของการถือครองกรรมสิทธิ์ส่วนตัว

ใน พ.ศ. 2404 มีประกาศร่างพระราชหัตถเลขาพระราชทานพระเจ้าลูกยาเธอของรัชกาลที่ 4 ออกมาดังนี้

“สมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้ากรุงสยาม ซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ 4 ในพระบรมวงศ์ปัจจุบันนี้ ขอประกาศแก่ชนที่ควรจะรู้คำประกาศนี้ว่า ที่ท้องทุ่งริมคลองขุดใหม่ ตั้งแต่บางขวางไปออกบ้านจิวรายนั้น เป็นแขวงเมืองนนทบุรี นครไชยศรี เดิมรกร้างว่างเปล่าอยู่หาผู้เป็นเจ้าของไม่ ครั้นขุดคลองไปตลอดแล้ว ข้าพเจ้าได้สั่งเจ้าพระยารวิวงศมหาโกษาธิบดี ว่าที่พระคลังผู้เป็นแม่กองขุดคลองให้จับที่ว่างเปล่านั้นเป็นที่นา อยู่แขวงเมืองนนทบุรีฝั่งเหนือ 1,620 ไร่ อยู่ในแขวงเมืองนครไชยศรีฝั่งเหนือ 9,396 ไร่ ฝั่งใต้ 5,184 ไร่ รวมเป็นที่นา 16,200 ไร่ แบ่ง 50 ส่วน ได้ส่วนละ 324 ไร่ เป็นที่นายาว 60 เส้น กว้าง 5 เส้น 8 วา ที่นาทั้งปวงนี้ เพราะไม่มีเจ้าของมาแต่เดิม เป็นที่จับจองของข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าขอยกส่วนที่ว่างนั้นให้เป็นของบุตรชายข้าพเจ้าคนละส่วนบ้างสองส่วนบ้าง ให้เป็นที่บ่าวไพร่ไปตั้งทำนา ฤๅจะให้ผู้อื่นเช่าทำก็ตาม

ส่วนหนึ่งซึ่งจะมีสำคัญด้วยหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้ายอมยกให้....(ชื่อพระโอรส)....ให้.....จงเอาหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ไปเป็นสำคัญ และขอให้พระยารวิวงศมหาโกษาธิบดี นำข้าหลวงไปรังวัดแล้วทำตราแดงให้เป็นสำคัญตามอย่างธรรมเนียมแผ่นดินเมืองเถิด”

ข้อที่น่าคิดจากประกาศดังกล่าวนี้คือ การแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเสรีแบบใหม่นั้นจำเป็นต้องอาศัยหรือเกี่ยวพันกับการมีกรรมสิทธิ์ส่วนตัวหรือการมีทรัพย์สินส่วนตัวด้วย ดังที่เราได้อธิบายถึงประเด็นดังกล่าวนี้แล้ว

การสร้างระบบกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินส่วนตัว โดยเริ่มจากที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตสำคัญ จะดำเนินต่อไปมากขึ้นเรื่อย ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ รัชกาลที่ 5 ซึ่งทรงดำเนินรอยตามพระบิดา โดยจัดหาที่ดินและ “ทำเป็นบ้าน” มอบให้เป็น “สิทธิ์” และ “ทรัพย์สิน” แก่พระราชโอรสด้วยเหมือนกัน ข้อที่ต่างไปจากก่อนนี้คือ รัชกาลที่ 5 ทรงซื้อที่ดินเหล่านั้นจากราษฎรโดย “ให้จ่ายเงินพระคลังข้างที่ให้แก่พนักงานจัดซื้อไว้ตามราคาซึ่งราษฎรซื้อขายกัน”

การเข้าถือครองที่ดินเหมือนดังเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนตัวโดยเด็ดขาดนั้น มาสำเร็จสมบูรณ์ในรัชสมัยนี้เช่นกันเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติโฉนดที่ดินในปี พ.ศ. 2445 เป็นอันว่ารัฐไทยแบบโบราณที่วางอยู่บนความสัมพันธ์เชิงอำนาจอุปถัมภ์แบบศักดินา กำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่รัฐไทยสมัยใหม่ที่อาศัยอำนาจและการอุปถัมภ์ที่ผ่านระบบตลาดและทรัพย์สินส่วนตัว

ข้อสังเกตอีกนิตหนึ่ง หลังจากมีกฎหมายโฉนดที่ดินแล้ว อีก 3 ปีต่อมาคือใน พ.ศ. 2448 ก็มีการประกาศกฎหมายเลิกทาสทั่วพระราชอาณาจักร หลังจากดำเนินการลดทอนและทำให้ค่าตัวลูกทาสและทาสค่อยหมดสิ้นไปในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ด้วยพระราชบัญญัติพิทักษ์อายุลูกทาสลูกไท (2417)

หมายความว่าคนที่เคยเอาตัวเองหรือลูกเมียไปเป็น “ทรัพย์สิน” (ทาส) และเป็นปัจจัยในการผลิตนั้น มาบัดนี้ไม่มีความจำเป็นแล้ว เพราะรัฐไทยสมัยใหม่กำลังดำเนินรอยตามอารยประเทศ ในการใช้ที่ดินและทุนเป็นทรัพย์สินและปัจจัยหลักในการผลิตต่อไป ดังที่รัฐบาลทักษิณกำลังทำทั้งประเทศอยู่ด้วยการ “ทำให้สินทรัพย์เป็นทุน” นั่นเอง

การเกิดขึ้นของคำว่า “เสรีภาพ” ในบริบทสังคมการเมืองสยามนั้น ได้แสดงออกถึงการต่อสู้โต้แย้งระหว่างสองความหมายฯ แรกคือการหมายถึงอำนาจของเอกชนผู้เป็นใหญ่ที่มีเหนือคนอื่นฯ ทั้งหมด เป็นแนวคิดเดิมที่ให้อำนาจอันไม่มีขอบเขต (แต่มีพันธะ) แก่ผู้ปกครองและผู้ใหญ่

ความหมายหลังหมายถึงอำนาจและสิทธิอำนาจ (ที่มีขอบเขต) ของคนๆ หนึ่งที่มีเหนือตนเอง ไม่ไปครอบงำสิทธิของคนอื่น ความหมายหลังนี้เป็นการบ่อนทำลายและตรงข้ามกับความหมายอันแรก เพราะเท่ากับทำให้อำนาจของผู้เป็นใหญ่ที่ศูนย์กลางต้องถูกจำกัดลงหรือไม่ก็ต้องเปลี่ยนไปนั่นเอง ความหมายอันหลังของเสรีภาพและสิทธินี้เองที่ใกล้เคียงและมาจากกำเนิดของ

ลัทธิประชาธิปไตยกระฎุมพีหรือชนชั้นกลาง ซึ่งกำลังแตกดอกออกผลเป็นการใหญ่ในสังคมไทยยุคโลกาภิวัตน์ (วิวาท) นี้

แนวคิดใหม่ของเสรีภาพและสิทธินำไปสู่การโต้แย้งและเรียนรู้ในความรู้อันใหม่นี้ ฝ่ายชนชั้นนำนั้นมีความรู้เก่าและขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อช่วยเป็นกรอบและพื้นฐาน ในการเข้าไปรับรู้และสร้างความรู้อันใหม่ขึ้นมา โดยให้สามารถประสานเข้ากับองค์ความรู้ดั้งเดิมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แนวคิดดังกล่าวจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะมีแนวโน้มของการเป็นแนวคิดเชิงอนุรักษ์นิยม ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งแบบเสรีนิยมและราดิคัล

ในอีกด้านหนึ่งคือฝ่ายราษฎรสยามก็เริ่มรับเอาแนวคิดใหม่ของเสรีภาพและสิทธิมนุษยย์มาช่วยพัฒนา ผลประการหนึ่งคือนำไปสู่การสร้าง “ตัวตน” ของความเป็นคน ที่ยึดถือคุณค่าของตัวเอง แต่ละคนเป็นสำคัญ ไม่ใช่แบบเดิมที่ความสำคัญอยู่ที่ว่า “เป็นคนของใคร” นั่นคือกระบวนการ socialization จากราษฎรที่ไม่มีตัวตนในสังคม มาเป็น “ปัจเจกชน” ที่มีพื้นที่เฉพาะของตนเองในสังคมมากขึ้น

ที่มา ศิลปวัฒนธรรม ฉบับมกราคม 2547

ผู้เขียน ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ

เผยแพร่ วันจันทร์ที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ.2566

เผยแพร่ในระบบออนไลน์ครั้งแรกเมื่อ 1 เมษายน 2561

https://www.silpa-mag.com/history/article_7024